

EXTRA VETERANEN?

De Nederlandse samenleving telt op dit moment naar schatting 150.000 veteranen. Deze mannen en vrouwen zijn voormalige militairen (of gemilitariseerde burgers) met de Nederlandse nationaliteit die het koninkrijk hebben gediend onder oorlogs- of vergelijkbare omstandigheden, zoals tijdens vredesmissies binnen en buiten het verband van de Verenigde Naties.

De omschrijving van het begrip 'veteraan' dateert formeel uit de *Nota Zorg voor Veteranen in Samenhang* uit 1990. Daarin formuleerde de toenmalige minister A. L. ter Beek de grondslagen voor een veteranenbeleid, met als belangrijkste doelstellingen het vergroten van de maatschappelijke erkenning voor veteranen en het beperken van de negatieve (gezondheids-)gevolgen van hun militaire inzet.

In de afgelopen vijftien jaar heeft het Nederlandse veteranenbeleid een opvallende emancipatie doorgemaakt tot een volwaardig onderdeel van het defensiebeleid. Met vreugde kan worden geconstateerd dat Nederlandse veteranen – maar ook de actief dienenden bij uitzending – steun en waardering krijgen uit brede segmenten in de samenleving. Bij politiek beladen missies valt op dat de gramschap van tegenstanders niet gericht is op de uitvoerders van het beleid maar op de politiek verantwoordelijken (en hun adviseurs). Regering en volksvertegenwoordiging blijken – beter dan voorheen – hun (zware) verantwoordelijkheden te kennen, ook voor wat betreft de effecten van uitzendingen op langere termijn.

Waar na de val van de Berlijnse Muur de toenmalige bevelhebbers nog regelmatig de degens moesten kruisen met de Centrale Organisatie over de principiële noodzaak geld en middelen vrij te maken voor nazorg

aan uitgezonden personeel, staan thans de grondslagen niet meer ter discussie. Het is nu vooral discussie over uitvoering en vervolmaking van beleid dat de klok slaat. Het Veteraneninstituut heeft zich tot belangrijke spin in het veteranenweb ontwikkeld en weet zich – in een wereld vol licht ontvlambare emoties, van tijd tot tijd grote ego's en belangentegenstellingen – soeverein te handhaven.

De veteranenwereld is voortdurend in beweging; er is altijd reuring in de tent. Binnen de doelgroep voltrekt zich een snelle generatiewisseling. De veteranen van de Tweede Wereldoorlog en vooral die van Nederlands-Indië hebben aan de bakermat van het veteranenbeleid gestaan. In 1990 waren van de eerste categorie nog 135.000 man (op: 365.000 ingezette militairen) in leven en van de Indië-veteranen 120.000 man (op: 200.000 ingezette militairen). In 2005 was hun aantal geslonken tot 16.500 respectievelijk 60.000 man en deze aantallen zullen over vijf jaar gehalveerd zijn.

De 'jonge' veteranen – de deelnemers van vredesoperaties uit het postkoloniale tijdperk – zullen binnenkort getalsmatig hun oudere collega's overvleugelen. Over enige tijd zal zich ook een kwantitatieve verschuiving gaan voltrekken tussen de veteranen die als dienstplichtige (al dan niet vrijwillig) zijn ingezet en de militairen die vrijwillig voor de professie hebben getekend. Binnen die zogeheten 'jonge' veteranen kunnen inmiddels ook al weer generaties worden onderscheiden, elk met eigen ervaringen. Wat hen bindt is dat zij onder oorlogs- of vergelijkbare omstandigheden het koninkrijk hebben gediend.

Dat laatste uitgangspunt is een goed fundament voor het veteranenbeleid tot nu toe geweest. Het succes van het beleid maakt

dat sommige groepen oud-militairen ook begerig naar de veteranenstatus lonken. In de euforie van het einde van de Koude Oorlog zagen – zeker aan de overzijde van de Atlantische Oceaan – velen zich als ‘overwinnaars van de Koude Oorlog’. Net als te verwachten valt dat in de Amerikaanse retorica binnenkort ‘overwinnaars’ van de ‘The War on Terror’ en ‘The War on Drugs’ zullen worden aangemerkt. Ook in Nederland worstelen veel postactieve beroepsmilitairen en voormalige dienstplichtigen met de vraag of hun inzet tijdens de Koude Oorlog niet méér erkenning en waardering verdient. Er vallen zelfs geluiden te beluisteren die aandringen op toekenning van de veteranenstatus aan de categorie van Koude-Oorlogmilitairen.

Tijdens de Koude Oorlog hebben honderdduizenden vrijwillig of (in overgrote meerderheid) voor hun nummer de krijgsmacht gediend. Zij hebben wisselende ervaringen. Velen denken met plezier terug aan een vormende periode in hun leven en halen graag ‘dienst-’verhalen op; voor anderen is het een zwarte bladzijde in hun levensverhaal. Sommige militairen hebben ingrijpende gebeurtenissen doorgemaakt, in de vorm van (dodelijke) ongelukken, sterfgevallen, bij het verlenen van militaire bijstand of bij het dienen in Suriname of op de Antillen.

Over de (psychische) consequenties op lange termijn van inzet van sommige dienstplichtige eenheden, bijvoorbeeld de geestdodende site-wachts bij Darp, kunnen met de kennis van nu vraagtekens worden geplaatst. Voor een gespecialiseerd domein als de explosievenopruiming geldt in het bijzonder dat ook aan inzet in vreedstijd grote risico’s zijn verbonden en dat het verschil met operationele inzet bij expeditionair optreden veel minder sterk is dan bij andere eenheden van de krijgsmacht. Voorstanders

van verruiming van de criteria voor de veteranenstatus willen nog wel eens het risico relativeren dat militairen hebben gelopen bij uitzendingen waar het loodgehalte in de lucht (gelukkig!) niet erg hoog is geweest.

Het ministerie van Defensie zou zich nog eens moeten bezinnen op de relatie met de voormalige militairen uit de Koude-Oorlogperiode. Ook zij hebben recht op waardering en aandacht. Verzoeken van oud-militairen om door een monument de herinnering levend te houden aan collega’s die tijdens de dienstdienst het leven hebben gelaten, vinden over het algemeen nu al een positief oor bij de krijgsmacht delen. Maar kunnen we daarmee volstaan?

Zouden de militairen van het Explosievenopruimingscommando (en zijn voorgangers) niet een tastbaar blijk van erkenning voor hun bijzondere inzet kunnen ontvangen? Zou het nazorginstrumentarium dat inmiddels met succes voor de veteranen is ontwikkeld, ook niet wat vaker kunnen worden benut voor dienstgerelateerde problemen bij bijvoorbeeld de dienstplichtige site-wachters? Maatwerk is bij de Koude-Oorlogmilitairen geboden.

De toekenning van de veteranenstatus aan deze categorie is echter een brug te ver. De Koude Oorlog kan – nog afgezien van de academische vraag hoe deze historische periode in tijd en geografisch moet worden afgebakend – niet op een lijn worden gesteld met het dienen onder oorlogs- of vergelijkbare omstandigheden. De destijds gekozen definitie van het begrip ‘veteraan’ voldoet ook nu nog. Het oprekken van de criteria, en het aldus ‘aanmaken’ van extra veteranen, leidt onherroepelijk tot devaluatie van de huidige (met veel inspanningen verkregen) status van veteraan en moet derhalve van de hand worden gewezen.